

BÖLÜM 7

OSMANLI DEVLETİNİN MODERNLEŞME SÜRECİNDE BASINDA KADIN KİMLİĞİ

Filiz GÜNDEREN ¹

GİRİŞ

Türklerin İslamiyet'e geçişi ve uyum sağlama sürecinin yaklaşık olarak iki asır sürdüğünü söylemek mümkündür. Osmanlı Devleti, Orta Asya'dan aldığı eski Türk gelenek ve kültür envanteri ile İslamiyet'in getirdiği şeri hükümlerce organize olmuştur. Bu bağlamda basında kadın kimliği sosyo-psikolojik olarak kendine münhasır bir yapıya sahiptir. Avrupada meydana gelen feminizmden etkilendiği kadar Tanzimat'ın getirdiği özgürlükçü ortamdan mütevellit İslam'ın şeri hükümleri âdetince yeni bir bakış açısı kazanmıştır. Nitekim devletin ilk kuruluş yıllarında kadın, Orta Asya Türk gelenek ve göreneklerini halen korumaktadır. Konu itibarıyla Osmanlı modernleşmesi ise iki ana minvalde gerçekleşmiştir. Birinci suret Osmanlı'nın kuruluşundan yükselişine kadar devam eden yeni bir medeniyet oluşturma sürecidir. İkinci suret ise duraklamadan yıkılışına kadar uzanan tedbiri süreçtir. Bu iktisapta kadının basında kimlik kazanması imparatorluğun modernleşmesi, eğitim alanında yenilikler, kurumsallaşma ve anayasal denemeler ile iç içe gelişen eylemler bütünüdür.

¹ Bağımsız Araştırmacı, fgundderen@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0430-2917.

DOI: 10.37609/akya.34.c1093

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Ö. (2013). *Osmanlı Modernleşmesi İktisadi-Siyasi Dinamikler ve Kırılmalar*. Antalya: Elips Kitap.
- Alakent, B. (2021). Türk Basınında Kadın Gazetecilerin İstihdamında Karşılaşılan Sorunlar. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi. İstanbul.
- Alkan, Ö. M. (2017). II. Abdülhamit Döneminde Matbuat Üzerine Gözlemler. Fahrettin Gün, Dr. Halil İbrahim Erbay (Ed.). *Sultan II. Abdülhamit Han ve Dönemi* (s. 590- 617) içinde. İstanbul: TBMM Basımevi.
- Altındal, A. (2004). *Türkiye’de Kadın*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Başaran, D. (2018). Türk Siyasal Hayatında Tanzimat Dönemi. H. Acar (Ed). *Türk Siyasal Hayatı*. (s.83-109) içinde. Ankara: Nobel Yayınları.
- Beşirli, M. (1999). Osmanlı’ da Modernleşme ve Aydınlar, 1789-1908. Dergi Park Dini Araştırmalar, Eylül-Aralık 1999, C. 2, s. 5 (s.131-158) içinde.
- Çakır, S. (2011). *Osmanlı Kadın Harekâtı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çoğun, S. (2003). *Türk Basınında Kadın Gazetesinin Yeri*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Demirel, Ö. (2020). 19. Yüzyılda Osmanlı Basınında Kadının Temsili: Hanımlara Mahsus Gazete Üzerinden Bir Değerlendirme. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi. İstanbul.
- Durmuş, A. (2008). *Geleneksel ve Modern Hurafeler Kısacasında Kadın*. İstanbul: Nesil Yayın.
- Ebüzzıya, Z. (1989). Alem-i Nisvân. TDV İslam Ansiklopedisi. Cilt:2. (s. 362). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Er, T. (2003). *Türkiye’de Basın Yayın ve Tanıtma*. Ankara: Başbakanlık Basın ve Yayın.
- Erdem, Y. T. & Yiğit, H. (2010). *Bacıyan-ı Rum’dan Günümüze Türk Kadın İktisadi Hayattaki Yeri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Erdoğan, A. (2016). *Osmanlı’da Yurt Dışı Eğitim ve Modernleşme*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Erdoğan, M. T. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Medya Okuryazarlığının Rolü*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Gencer, B. (2018). *Gelenekten Modernliğe Osmanlı*. İstanbul: Ketebe Yayıncılık.
- Gündüz, U. (2018). *Osmanlı’dan Günümüze Basın ve Modernleşme*. İstanbul: İmge Kitapevi
- Hayta, N., Ünal, U. (2016). *Osmanlı Devleti’nde Yenileşme Hareketleri (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- İşin, E. (2006). Tanzimat Ailesi ve Modern Adâb-ı Muâşeret., Halil İncalcık, Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.). *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu* (s.557-575) içinde. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İhsanoğlu, E. (2022). *Osmanlı Modernleşmesinde İlk Adımlar Teknoloji Bilim ve Eğitim*. İstanbul. Öüken Neşriyat.
- İnan, A. (1975). *Tarih Boyunca Türk Kadının Hak ve Görevleri*. Ankara: M.E.B. Yayınları.

Sosyal Bilimler Araştırmaları II

- İnalçık, H. (2016). Osmanlı Tarihinde İslamiyet ve Devlet. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İnuğur, M. N. (2005). *Basın ve Yayın Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Kabacalı, A. (2005). *Tanzimat'dan II. Meşrutiyet'e İmparatorluk ve Nesnel Tarihin Plazmasından Abdülhamit*. İstanbul: Deniz Kültür Yayınları.
- Karal, E. Z. (2011). *Osmanlı Tarihi VI. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Karpat, K. H. (2006). *Osmanlı'da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma*. (D. Özdemir Çev.). İstanbul: İmge Yayınevi.
- Kılıç, N. (2019). *Osmanlı Kadın Dergilerine Bir Örnek: Mürüvvet*. İstanbul: Kri-ter Yayınevi.
- Kılıçaslan, S. C. & Işık T. (2014). *Toplumsal Cinsiyet ve Efsaneden Gerçeğe Türkiye'de Kadın*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Koçak, B. (2019). Cumhuriyetin Kökenleri: On Dokuzuncu Yüzyılda Osmanlı Modernleşmesi. Dergi Park Cilt: 3/Sayı: 5 Aralık 2019. (s. 207-238) içinde. Ankara.
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21.Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları
- Koloğlu, O. (2014). *İlk Gazete ve İlk Polemik*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Közleme, A., O., (2020). *Batı Etkisinde Türk Modernleşmesi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Küçük, C. (2006). Osmanlı İmparatorluğunda Millet Sistemi ve Tanzimat. Halil İncık, Mehmet Seyitdanlıoğlu (Ed.). *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu* (s.541-557) içinde. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Lewis, B. (2013). (Çev. Boğaç Babür Turna), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayınevi
- Mengüç, Y. F. (2020). 1876 Anayasasında (Kanuni Esaside) 1909 Tadilleri. Adalet Dergisi 2020/1 64. Sayı (s.671-690) içinde.
- Meriç, N. (2000). Kadında Meydana Gelen Değişimlerin Tarihselliğinden Birkaç Kesit. A. Kurtoglu., N. Meriç., M. Gülnaz., N. Şişman., Y. Ramazanoğlu., C. Aktaş., E. H. Toros. & S. Eraslan (Ed.). *Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü* (s. 53-79). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Nalcioğlu, U. B. (2003). *Osmanlı'da Muhalif Basının Doğuşu*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Okuducu, G. (2014). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Kadının Kısa Tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2015). *Batılılaşma Yolunda*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Öz, M. (2007). Sosyal Hayat Osmanlı Toplumu. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Sayı, 33. Osmanlılar (s.532- 538) içinde. İstanbul.
- Öztürk, E. (2017). *Feminist Teori ve Tarihsel Süreçte Türk Kadını*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Paşa, B. Ö. (1917). *Doğum ve Ebelik Tarihi*. Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü.
- Sürücü, G. (2008). Osmanlı Kadın Dergilerinde Kadın Dünyası (1908-1914). (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları II

- Taşçıoğlu, M. (1958) *Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri*. Ankara: Akın Matbaası
- Taşkıran, T. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Tokmakçığlu, E. (2011). *Türk Basın Tarihi*. İstanbul: İsim yayınları.
- Toprak, Z. (2014). *Türkiye’de Kadın Özgürlüđü ve Feminizm (1908-1935)*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Yalın, M. (2023). Osmanlı-Türk Anayasal Geliřmelerinde Sosyal Politika. *Adalet Dergisi* 2023/2 71. sayı (s.341-387) içinde.
- Zorba, H. A. (2018). Muhadderât ve Etfâle Mahsus Bir Osmanlı Dergisi: Âyine Dergi. *Dergi Park Park Folklor/Edebiyat Cilt:24, S:95.* (s.155-170)